

Tristis

FERENC BALCAEN / RITCS

Ongrijpbare dromen

Roosje Mestdagh
Gezien op 18 juni 2022
KVS Box, Brussel

‘Tristis’, de masterproef van Ferenc Balcaen (RITCS) vertrekt van het schilderij ‘Tuin der lusten’ (ca. 1480) van Jheronimus Bosch. Het borstelt het verhaal van wat er met de mensheid gebeurde na de zondeval: van het Aardse Paradijs gaat het naar een leven vol zonden, verboden verlangens en geweld, tot een eeuwig einde in de hel. Uit die verbeelding van de ‘Tuin der lusten’ destilleert Balcaen thema’s als geweld, transgressie en seksualiteit. Hij wekt de dionysische chaos ervan tot leven met slechts drie spelers, een ingenieuze scenografie en een indrukwekkende soundtrack.

28 JUNI 2022

Het is pikdonker in de zaal. De duisternis nodigt me uit mijn ogen even te sluiten. Wat mijn ogen niet zien, horen mijn oren. Het geschuifel van de man naast me. Een ongemakkelijk kuchje rechts vooraan in het publiek. Zacht gefluit van vogeltjes. Ik open mijn ogen weer en zie een vale mist de zaal vullen. Het getjilp van de vogels wordt ondersteund door laag elektronisch gedreun.

Er beweegt iets, maar ik zie niet wat. Is het een projectie die geen houvast vindt in de vluchtige mist? Of komt er iets tevoorschijn? Mijn ogen doen hard hun best zich te focussen, maar het lukt niet. Waarom is dit zo moeilijk? Ik heb toch al vaker in het donker gekeken. Komt de bewegende massa dichterbij, of deint ze achteruit? Ondertussen blijven de vogeltjes druk fluiten tegen een steeds onheilspellender soundscape op de achtergrond.

Pas als een groen licht zachtjes gaat schijnen zie ik duidelijk de contouren van een imposante haag over de breedte van het podium. De haag splitst zich op in het midden. Het linkse deel schuift nog een paar tellen traag naar voor, het rechterdeel glijdt net achterwaarts. Nu pas wordt me ook duidelijk waarom ik zoveel moeite heb om te zien wat er voor mijn ogen gebeurt: voor het podium hangt er van boven tot beneden een gigantisch doorschijnend gaas. Het maakt alles onscherp, *flou*. Het is een truc die teruggaat op het symbolistisch theater.

Daar werd ze toegepast om de acteurs te depersonaliseren, zodat de verbeelding van de toeschouwer vrij spel kreeg. Het is precies die verbeelding die ‘Tristis’ enorm prikkelt.

Uit de haag die een soort gangpad in een tuin suggereert, komt een figuur (Pepijn Vandelanotte) tevoorschijn. De performer is van kop tot teen gehuld in een nauw aansluitende beige maillot. Rond de borst draagt hij een driehoekig harnas. Gezichtsloos en met de handen vastgeklemd op de rug, beweegt de figuur zich met grote passen over het podium. Hij kijkt rond, stapt verder en keert zich dan met zijn rug naar het publiek en plast.

Al snel verandert dit ogenschijnlijk lieflijk, maar gifgroene oord in een plaats waar de zonde de kop opsteekt

Even later, als hij weer weg is, doet een tweede figuur (Ellen Sterckx) haar intrede. Zij draagt dezelfde beige maillot, maar dan met een hoedje en een ballonrokje. In tegenstelling tot de grote, uitgestrekte passen van haar voorganger trippelt zij met kleine snelle stapjes door de tuin. Sierlijk wuift ze haar ene arm in de lucht en ademt de geur van een ingebeelde bloesem in. Ze trippelt verder en op elegante wijze snuift ze opnieuw een geur op. Die taferelen doen je denken dat dit Aards Paradijs een idyllische plek is, ware het niet dat de muziek, live gemixt door componist Rint Mennes, continu donker en mysterieus door de boxen klinkt.

Al snel verandert dit ogenschijnlijk lieflijk, maar gifgroene oord in een plaats waar de zonde de kop opsteekt en allerlei soorten verlangens zich ontplooien. Sterckx speelt haar ballonjurk uit om met een derde personage (Marie-Christine Verheyen) een spel van verleiding te spelen. Hun lichamen komen steeds dichter tot elkaar. Zodra ze dezelfde lucht inademen, dansen ze met grote, sensuele bewegingen tegen elkaar op.

Als Vandelanotte zich bij de anderen voegt slorpt een hevige, ritmische dans het trio op. Met gekruiste armen stoten ze hun lichamen tegen elkaar aan. De muziek bonst als een hartslag. De trilling trekt door heel mijn lijf. Als in een trance verdrinkt mijn blik in dit kolkende driedelige lichaam. Tot de haag weer dichterbij schuift en het trio verdwijnt tussen de blaadjes. Opgeslokt door de tuin der lusten.

Deze scène zet de toon van de voorstelling. Als in een roes voert ze me mee in een bevreemdende nachtmerrie, vol genderfluïde, gezichtsloze figuren, paardenmaskers en bewegende tuinen. Balcaen toont met ‘Tristis’ een wereld waarin lust en zonde het voor het zeggen hebben. Seksualiteit en geweld manifesteren er zich. Het is een wereld met onscherpe, gemakkelijk te overschrijden grenzen. Een wereld die schuilt in ons onderbewuste en in onze dromen losbreekt. Soms voerde mijn verbeelding me weg en raakte ik de draad even kwijt. Is dat erg? Een droom herinner je je ook nooit volledig. Het is vluchtig en ongrijpbaar. ‘Tristis’ is dat ook, en laat nu net die ongrijpbaarheid de magie van een droom zijn.